

UYDU YAYINCILIĞINDA SON GELİŞMELER VE TÜRKİYE

Bülent KÜÇÜKERDOĞAN

İletişim olgusu XX.yüzyıl'ı simgeleyen en önemli göstergelerden biridir. Amacı ise insanları, değer yargılarını, uygarlıkları, ülkeleri birbirine yaklaştırmak, tüm bunlar arasında köprü oluşturmaktır.

İletişimin tanımı bağlamına göre değişir. İletişim insani ya da kişilerarası olacağı gibi teknik olarak da gerçekleşebilir. Buna göre, uzaklıkları ortadan kaldıran, telefon, televizyon, radyo bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarının kullanıldığı bir teknikler bütünü olarak da tanımlanmaktadır.

Kitle İletişimi terimi "kamuya, kitlelere yönelik üretimi ve dağıtımının kurumsallaşmış biçimlerini anlatmaktadır; geniş ölçütte işlev gören kitle iletişimi büyük çapta iş bölümünü, basım, film, bant kaydı ve fotoğraf gibi karmaşık araçları içermektedir"¹

Günümüzde kitle iletişimi alanındaki, hızlı ilerlemeler ve gelişmeler, dünyanın dört bir yanına, görüntü, ses ve verilerle ulaşmamızı sağlıyor. Teknik ve teknolojik gelişmelerin ışığında, iletişim ve bilgisayar dünyası bilimde yeni düşünceleri de birlikte getirmektedir. Bu yenilikler

Uzman, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV-Sinema Bölümü

¹ USLUATA, Aysel, *İletişim*, İstanbul, İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi, Mart 1994, s.73

tanımlanan araç gereçlerin de özellikleri değişime uğramaktadır. Bilgi kaynağı olarak varsayılan araçlar "Bilgi Otoyolu" (Information Super Highway) adı verilen kuramda çok hızlı veri iletim şebekelerinden yararlanmaktadırlar. Bu otoyollar dünya üzerindeki milyarları biraraya getirmekte, aralarındaki ilişkiyi güçlendirmekte ve onları adeta homojen kültür bireyleri haline getirmektedir. Sözkonusu "Bilgi otoyolları" biçiminde kişisel bilgisayar yani PC kullanıcıları tarafından günümüzde yaygın olarak kullanılan veri iletişim sistemlerinin çok daha geliştirilmiş olanlarıdır. Bilgi otoyolları sayesinde bilgisayar ve uz iletişim sistemleri bilgiye çok daha sağlıklı ve hızlı ulaşabildiği için daha geniş kitlelere gönderebilecektir.

Tanıma göre, kitlelere açık ve çok hızlı bir iletişim sistemi olarak değerlendirilen kitle iletişim araçları iletiyi okuyucu ya da izleyici kitlesine ulaştırırlar. Kaynak, tek bir kişi olabileceği gibi, bir topluluk da olabilir. Çok basit anlamıyla temel kitle iletişim araçları olarak kitap, dergi ve gazete gibi baskı ürünlerini; sinema eserlerini; radyo ve televizyon gibi yayın araçlarını sayabiliriz. Kitle iletişim araçlarının işlevleri ise ileti gönderme-alma ve bu iletileri görsel-işitsel açıdan yaygınlaştırmak, bilgilendirmek, ekinsel, toplumsal ve siyasal hayata katkıda bulunmaktır.

"Verilerin üretilmesi, dağıtımı, çoğaltılması, saklanması ve gösterilmesinde kullanılan yeni iletişim teknolojileri, kimi zaman büyük bir sistem (uydular) ya da küçük çapta bir sistem (taşınabilir görsel kayıt aracı) kitle iletişim aracı (televizyon) ya da bilişim teknolojisi (bilgisayar) olarak kendini göstermiş ve kitle iletişim araçlarını hızla değiştirmişlerdir"².

²KÜÇÜKERDOĞAN, Bülent, "İleri Televizyon Teknolojileri ve Yüksek Tanımlı Televizyon", Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul, 1996, s.4

Kitle iletişim araçları arasında hedef kitlenin en çok tercih ettiği araç televizyondur. Teknik açıdan televizyonu, "hareketli ya da sabit görüntülerin kablo ya da elektromanyetik dalgalar aracılığıyla iletilmesine dayanan telekomünikasyon biçimi"³ olarak tanımlayabiliriz. Televizyon bu şekliyle bilgi toplumlari için vazgeçilmez bir araçtır.

Televizyon hem yayın içerikleri hem de yayın teknolojisi açısından kendi içinde de farklılaşmaktadır.

Televizyon yayınları iki ana düşünce çerçevesinde oluşturulmaktadır: Genel ya da tematik yayınlar. Bu iki yayın türü üzerine çeşitli tartışmalar da yapılmaktadır. Dominique Wolton gibi kimi iletişimciler "genel tv, yayınlarının topluma en iyi uyum sağlayan kitle iletişim aracı olduğunu"⁴ yalnızca genel televizyon yayınları aracılığıyla aynı anda hem bilgi aktarımı konusunda eşitlik ve demokrasi hem de toplumsal ve kültürel bütünlüğün sağlandığı ileri sürülmektedir. Genel yayın yapan televizyon programlarında eşitlik ilkesini benimser ve yalnızca belli kitlelere ulaşmayı hedeflemektedir.

Bir diğer yayın türü ise tematik yayınlar ya da konulu televizyondur. "Seyircinin bölünmesi ilkesine dayanan konulu televizyonun yaşayabilmesi için, çok geniş alanlara yayılabilmesi gerekiyordu"⁵ Bu da kanalların içerik bakımından bölünmesi demektir. Örneğin, ülkemizde özellikle ekonomi haberleri veren, eğitim ile ilgilenen, kültür sanat ya da müzik ağırlıklı televizyon kanalları, "konulu tv kanalları" tanımlamasına rahatlıkla sokulabilir.

Kitlelerin tümüne seslenen, ayırım yapmayan, toplumsal bir bağ olarak nitelenen genel televizyon

³ *Büyük Larousse*, cilt:22

⁴ WOLTON, Dominique, "*Penser La Communication*", Paris, Flammarion, 1997

⁵ CHARON, Jean Marie, "*Medya Dünyası*", İstanbul, İletişim yayınları, 1992, s.52

yayınlarnın karşısında, gelişmeler sonucunda konulu televizyon yayınları yerini aldı. Bu tür yayınlara, gerçekte belli bir hedef kitle üzerinde yoğunlaşmakta bir başka deyişle, bireylere seslenmektedir. Bu, iletişimin "bireyselleşmesi" kavramını da beraberinde getirir. Çünkü birey toplumdandır, toplumun seçim ve beğenilerinden soyutlanarak kendi izlencesini oluşturmaktadır, sonuçta da kendi genel televizyon kanalını "kendi" belirlemektedir.

Televizyon alanında üretim günümüzde çok çeşitli ve sınırsız tekniklerin birleşimine dayalıdır. Bazı temel teknikler, siyah-beyaz televizyondan renkli televizyona geçtikten sonra da aynı kalmıştır. Buna örnek olarak kameranın çizgisel satırları, saniyenin 1/50'si hızında tarayan elektronlarla görüntü ayırımını yapmasını gösterebiliriz. Ancak, özellikle endüstrileşmiş ülkelerde hemen her eve değişik yayınlara ve kanallarıyla giren ve gerçekten toplumsal bir olay olarak nitelenen televizyon alanında gelişmelerin sürekliliği tartışılmazdır. Yusuf Kaplan'ın da belirttiği gibi "TV teknolojisindeki sözü edilen gelişmeler iki düzeyde ortaya çıkmıştır, bir yandan uydu yayın sistemlerindeki ilerleme, diğer yanda ise bu sistemin kullanılmasıyla canlı televizyon yayınlarnın artması"⁶

Kitle iletişim araçlarının en etkilisi, televizyon alanında gerçekleşen Yüksek Tanımlı Televizyon (HDTV), Ödemeli Televizyon (Pay-Tv), Etkileşimli Televizyon (Interaktif Tv) gibi yeniliklere günümüzde yenileri de eklenmektedir. Ayrıca bireylerin gündelik yaşamlarını etkileyip, kolaylaştıracak, yaşam ölçütlerinde değişiklikler yaratacak "bilgi süper otoyolu"na uyum sağlayabilmek yalnızca sözkonusu teknik gelişmelere, özellikle de televizyon alanındakilere ayak uydurmakla olabilir.

⁶ Kaplan, YUSUF, "Televizyon", Alternatif Üniversite, Ağaç Yay, Eylül 1993, s:22

Bu tekniklerin ve "otoyolun" temelinde, haberleşmemiz için gerekli olan sayısal santraller ve yüksek nitelikli camdan yapılmış kablolar vardır. Bunun dışında, görüntü aktarımında kullanılan bakır telli sistemler ve sayısal, görüngesel sistemler de bulunur. Düşük güçlü (LPS) yani çıkış güçleri kanal başına 5 ile 10 watt arasında değişip yeryüzü'nün % 45'ine yayın yapabilen uydular, Orta güçlü (MPS) yani kanal başına 40 watt çıkışlı ayrıca ülkemizde ve günümüzde en çok kullanılan uydular ve Doğrudan Yayın (DBS) bir başka deyişle hiçbir aracı olmadan sinyallerini doğrudan antenlere ulaştırabilen iletişim uydularının aracılığıyla evlerimize uluslararası yayınlar girebilmekte, bu sayede çeşitli kültürleri tanıma olanağımız doğmaktadır.

Önceleri bölgesel yayınların seyredilebilmesi amacıyla 1949'da ABD'nin Pensilvanya eyaletinde kullanımına başlanan kablolu televizyon yayıncılığı sistemi ise televizyon hizmetlerinin ulaşamadığı bölgelere sinyalleri arttırarak ve net görüntülerle yayın yapmayı amaçlar. Bu tür yayıncılık hem ucuz olması hem de seyirciye sunduğu kanal seçenekleri ile televizyon iletişim teknolojisinde yeni bir sayfa açmıştır.

Jeostasyonel iletişim uydularının 1960'lı yılların ortasında çalışmalarına başlamalarıyla, Atlantik ötesi doğrusal iletişim linkleri de sağlanmış oldu. Bu tip uydular, kablo ve mikro dalgalarla hizmet veren diğer iletişim ağlarına destek üzere planlanmıştı. En önemli farklılıkları ise uyduların kaplama alanlarının inanılmayacak kadar geniş olmasıdır. Okyanuslar, kıtalar ve tüm diğer bölgelere ulaşabilen uydu sinyalleri, yalnızca şehirlerde yaşayan insanlara hizmet vermekle kalmayıp, ıssız adalarda kalmış insanlardan kırsal bölgelerde hizmet bekleyenlere kadar bütün insanlara ulaşmaktadır. Bunun dışında yer uydu bağlantıları, bu durumlarda mükemmel

hizmet verirken doğal afetlerde kimi zaman yetersiz kalmaktadır.

Bölgesel televizyon yayıncılığı, Asya ve Avrupa'da 1990'lı yıllardan bu yana gelişen uydu sistemleri sayesinde daha önceki hizmetlerden çok daha fazla yararlanabildiler, gelişen uydu güçleri bölgesel televizyon yayıncılığı açısından ve kullanılan nitelikli cam elyaf kablolarla çok kullanışlı duruma gelmiştir. Kitlesele izleyicilik artık kendini ön plana çıkarmış ve uydular yoluyla milyonlarca insana televizyon hizmetleri ulaşabilmiştir. Yalnızca bölgesel yayınlarla yetinmeyen uydu hizmetleri aynı zamanda eğitim, iş, haber ve alışveriş programları için de kullanılmaktadır.

Ulusal televizyon yayıncılığı açısından bakıldığında pek çok yayıncı köy ve kentlerde yaşayan nüfusların kültürel, eğlenme ve bilgilenme gereksinimlerinin bilincinde olarak artık her bölgeye ulaşabilmektedirler. Bunun yanında başka ülkelere göç edenler, kendi öz kültürleri ve vatanlarındaki gelişmelerden haberdar olabilmektedirler. Televizyon yapımcıları uydular aracılığıyla, büyük şehirlere olduğu gibi ülke sınırlarının dışında yaşayan çok geniş çaplı bir nüfusa ulaşabilmekte ve onlara gereksinimleri olan her türlü bilgi ve eğitimi kendi dillerinde iletebilmektedirler. Ulusal televizyon programları küçük ev tipi uydu antenleri ya da UHF/VHF antenleriyle tüm evlere girmektedir.

Haber ajansı yayıncılığı dünyanın dört bir yanından gelen haberlerin, uydu yoluyla iletilebilmesi açısından televizyon kurum ve şirketleri için çok ekonomik ve hızlı gerçekleşmektedir. Bu uydular aracılığıyla elde edilen çok nitelikli görüntüler, stüdyo ortamında kurgulandıktan sonra yeniden aynı yolla yayına gönderilebilmektedir.

Radyo yayınları uydular aracılığıyla elde edildikten sonra, bölgesel radyo istasyonlarına dijital radyo

yayıncılığı teknolojisi yoluyla, stereo olarak nitelikli bir şekilde aktarılabilir. Bu şekilde aktarılabilir.

Canlı haberler ya da olaylar, anında uydu aracılığıyla tüm dünyaya dağıtılmaktadır. Buna en yakın örnek ise 1990 yılında Körfez Savaşında CNN muhabirlerinin gerçekleştirdikleri haber yayınlarıdır. Bu yolla ses, bilgi ve görüntüde hiç bir kayıba uğranmamaktadır ve televizyonculuk, yayın (Broadcast) kalitesinde gerçekleşmektedir.

Telefon servis santralleri uydular sayesinde, altın çağını yaşamakta yerkürenin tamamını kapsayabilen uydular uzaklık kavramını ortadan kaldırmaktadır.

Uydu iletişimi aracılığıyla az gelişmiş bölgelerdeki telefon, faks, data hizmetleri normalin çok daha altında bir ücrete yapılabilmekte, böylece herkes ekonomik şekilde bu sistemleri kullanabilmektedir.

Eskiden gazete ve dergiler belli merkezlerde basılır ve çeşitli ulaşım hizmetleri aracılığıyla gidecekleri yerlere ulaştırılırdı. Merkez dışında gelişen haberler çoğu zaman bu gazete ya da dergilerin baskılarına yetiştirilemezdi. Oysa günümüzde her bölgeden kesintisiz olarak uyduların taşıdıkları haber akışı bu sorunu ortadan kaldırmıştır.

Bankacılık ve finans hizmetleri zamandan kazanç sağlayacak kadar hızlanmış ve en küçük müşterisinden, borsa çalışanına, yatırımcısından, banka sahibine kadar çok geniş olanaklar sağlamıştır. Bütün hizmetler güvenlik içinde gerçekleştirilebilmektedir. Bankalar, uydu sistemleri sayesinde çek ve kredi kartı denetimi ve tüm on-line, interaktif (etkileşimli) hizmetleri kullanmaktadırlar.

Bir çok havayolu kuruluşu bu uydular aracılığıyla, modern takip ve yönlendirme sistemleri kullanarak güvenli bir şekilde uçmakta, rezervasyonlarını düzenli gerçekleştirmekte ve dünyaya yayılmış büroları arasında on-line bağlantı kurabilmektedirler.

Çokluortam (mültimedya) kullanıcıları için vazgeçilmez hizmetler veren uydular, saydığımız bu servislerin yanında telekonferans, sayısal (dijital) televizyon yayıncılığı, elektronik posta, bilgisayarlar ile gerçekleştirilen kişilerarası iletişim hizmetlerini etkileşimli (interaktif) olarak sunmaktadırlar.

Yayın hayatı büyük ölçüyle uydulara bağlı olan kablolu televizyon yayıncılığı günümüzde ağırlarını giderek genişletme yoluna girmiş gibi görünüyor. Ayrılmaz bir ikiliyi oluşturan kablo ağı ve uyduların birlikteliği daha uzun yıllar boyu devam edecek.. "2002 yılına kadar sayıları 500 ile 1000 arasında değişen iletişim uyduları uzaya gönderilmeye hazırlanıyor. Bu sayede gelişmemiş ülkelerin de iletişim ağı içine girmesi bir ütopya olmaktan çıkacak ve normal telefon konuşması fiyatına çok daha hızlı iletişim imkanı sağlanmış olacak."⁷

Türkiye, Uydu'lu hayatına, 1994 yılının Ocak ayında Ariane roketinde beliren bir arıza sonucu düşen Türksat 1A ile başladı. Aynı yılın Ağustos ayında düşen uydunun sigorta parasıyla yapılan Türksat 1B ile devam etti. Daha sonra ikinci uydusu Türksat 1C'ye de kavuşan Türkiye, uzayda kendi uydusu bulunan çok az sayıda şanslı ülke arasına girdi.

TRT-INT yayınlarının bir zamanlar "EUTELSAT II F-1" uydusunda bulunan Hollanda'ya ait bir transponder aracılığıyla Avrupa'ya iletiildiği ve bu işlem için yaklaşık 4.5 milyon Ecu karşılığı bir ücret ödendiği varsayılırsa, uydularımızın ülke ekonomisi için ne kadar önem taşıdığı anlaşılacaktır.

1990 yılının Ağustos ayında PTT bir çok Avrupalı ve Amerikan firması içinde "AEROSPATIALE" adlı Fransız şirketini sistemin geliştirilmesi ve Türksat'ın hazırlanmasıyla

⁷<http://arama.yore.com.tr/cgi-bin/sa...w+0+/aktuel/9707/10/t/t12.html+uydu>

görevlendirdi. 21 Aralık 1990 tarihinde 300 milyon dolarlık kontrat imzalandı. Aerospatiale firması ise bünyesinde Alcatel, Espace France, Teletaş Türk, MBB Germany, Arienne-Space ve Execorp firmalarını bir araya getirerek bir konsorsiyum oluşturdu. İmzalanan anlaşma personel eğitimi, sigorta ve programın yatırım konularını da içermekteydi.

Yer kontrol olarak Ankara Gölbaşı'nda kurulan ve onlarca yıl hizmet verecek şekilde hazırlanan istasyonun tüm yazılım, donanım ve teknik personeli de Aerospatiale tarafından sağlanmıştır.

Kısa sürede kapasiteleri dolan iki uydumuza alternatif olarak siparişi verilen Türksat 2A, diğerlerinin iki katı büyüklüğünde olacak ve Ortadoğu, Avrupa ve Çin sınırına kadar çok geniş bir yelpaze içinde yayın hayatına başlayacaktır. 2A'ya ayrılan özel askeri kanal yoluyla Genelkurmay, kendi haberleşme sistemini bu uydudan yapabilecek. 1999 yılında fırlatılması planlanan uydu sayesinde, ülkemiz dünyada uydu sahibi olan 16 ülke içinde olmayı sürdürecektir.

Türksat Uyduları sayesinde coğrafi özellikleri kablo, link ve benzeri iletişim sistemlerini taşımaya elverişli olmayan bölgelerde, faks, teleks, data aktarımı ve telefon hizmetleri çok rahatlamıştır.

Türk Uyduculuğu, Türksat 2A ile de sınırlı kalmayacağına benziyor. İnternet servislerinin ülke sınırlarında gördüğü yoğun istek nedeniyle, 2A türü uyduların yanısıra Türksat KA uydularının da yapımı söz konusu. Ayrıca bu uyduların frekansları bile ayarlanmış durumda. Türk Telekom Uydu Haberleşme Dairesi Başkanı Tufan Yuruç yeni uyduları 2000'li yıllarda kullanmayı hedeflediklerini, neden olarak ise KA uydularının frekanslarının "17-27 MGHZ arasında olduğu için, çok

küçük çanak antenlerle, daha ucuz terminallerle izlenmesi"ni⁸ gösteriyor.

Çağımızın modern toplumları artık geleceği düşlerken, mühendislere yol gösteriyor ve hayal ettiğinin fazlasını da bulabiliyor. Mars yüzeyine araç gönderebilen ve burada hayat kaynağı arayan insanoğlu eminiz ki kendini aşma hırsıyla yanıp tutuşacak, daha ileriye, daha kolay ve daha rahat bir yaşam tarzına doğru hızla ilerleyecektir. Bilimin ve inancın karşısında hiçbirşey ve kimsenin dayanamadığını insanlık tarihi hep kanıtlamıştır. Burada önem kazanan ve bizde merak uyandıran soru: Nereye Kadar?

KAYNAKÇA

1. Büyük Larousse, cilt:22
2. CHARON, Jean Marie, "Medya Dünyası", İstanbul, İletişim yayınları, 1992
3. Kaplan, YUSUF, "Televizyon", Alternatif Üniversite, Ağaç Yay, Eylül 1993
4. KÜÇÜKERDOĞAN, Bülent, "İleri Televizyon Teknolojileri ve Yüksek Tanımlı Televizyon", Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul, 1996
5. Türk-Telekom Dergisi Ağustos-Eylül 1997
6. USLUATA, Ayseli, "İletişim", İstanbul, İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi, Mart 1994
7. WOLTON, Dominique, "Penser La Communication", Paris, Flammarion, 1997
8. www.sabah.com.tr

⁸"Türksat Yükünü Aldı", Türk Telekom Dergisi, Ağustos-Eylül 1997, s.16